

СЕКЦІЯ 1
СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 911.3:30(477)

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2019-11-1>

Барановський М.О.,
доктор географічних наук,
професор кафедри географії
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Brnm@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0771-1126

**АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ:
ЧИ Є РЕАЛЬНІ УСПІХИ У ФІНАНСОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД?**

У статті здійснено аналіз динаміки формування об'єднаних територіальних громад, визначено проблеми, які частково гальмують процеси децентралізації в Україні. Встановлено, що, попри стале зростання кількості територіальних громад, вони наразі покривають лише близько 40% території країни, в них мешкає 23,8% населення держави. У 88 адміністративних районах взагалі не створено жодної об'єднаної територіальної громади. Дуже низькою є частка територіальних громад, які сформувалися навколо міст обласного підпорядкування. В Україні зберігаються значні регіональні диспропорції як у розмірах новостворених територіальних громад, так і в рівнях їхньої фінансової автономії. Високою є частка малолюдних (до 5 тис. осіб) громад. За умов загального зростання власних доходів об'єднаних територіальних громад упродовж 2015–2018 років у 2,5 рази, доходів на одного мешканця – у 2,1 рази, фінансово автономними є лише 25% громад. Держава продовжує надавати новоствореним територіальним громадам фінансову допомогу через державний фонд регіонального розвитку та субвенції на розвиток інфраструктури.

Обґрунтовано, що показники, які використовуються центральними органами влади для моніторингу процесу децентралізації, лише частково відображають ефективність формування та діяльності об'єднаних територіальних громад. На основі використання кореляційного аналізу доведено, що зростання власних доходів об'єднаних територіальних громад визначається не результатами їхньої економічної діяльності, а регуляторними заходами держави. Встановлено, що збільшення власних доходів об'єднаних територіальних громад відбулося завдяки зростанню мінімальної та середньої заробітної плати в країні, зростанню вартості земель сільськогосподарського призначення та акцизів на тютюнові вироби, пальне та алкоголь. Залежність власних доходів об'єднаних територіальних громад від показників зростання заробітної плати і вартості підакцизних товарів становить 96–98%. Розкрито перспективи подальшого зростання власних доходів об'єднаних територіальних громад у результаті законодавчих змін у царині оподаткування земель й орендної плати за її використання. Запропоновано низку показників, які можуть використовуватися для об'єктивної оцінки економічної та фінансової ефективності діяльності об'єднаних територіальних громад.

Ключові слова: децентралізація, адміністративно-територіальна реформа, об'єднані територіальні громади, фінансові доходи громад.

Baranovskyi M.O. ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL REFORM IN UKRAINE: IS THERE REAL SUCCESS IN THE FINANCIAL ACTIVITY OF THE TERRITORIAL COMMUNITIES?

The article analyzes the dynamics of formation of the united territorial communities, identifies problems that partially hinder the processes of decentralization in Ukraine. Despite the steady increase in the number of territorial communities, they are found to cover only about 40% of the country's territory with 23,8% of the state's population. There are no united territorial communities in 88 administrative districts at all. The share of territorial communities formed around the cities of regional significance is very low. In Ukraine significant regional disparities persist both in the size of newly created territorial communities and in the levels of their financial autonomy. There is a high proportion of sparsely populated (up to 5 thousand people) communities. With the total growth of own income of the united territorial communities in 2015–2018 2,5 times, income per capita – 2,1 times, only 25% of communities are financially autonomous. The

state continues to provide newly created territorial communities with financial assistance through the State Regional Development Fund and infrastructure development subsidies.

It is proved that the indicators used by the central authorities to monitor the decentralization process only partially reflect the effectiveness of the formation and activity of the united territorial communities. Based on the use of correlation analysis, it is proved that the growth of own income of the united territorial communities is determined not by the results of their economic activity, but by the regulatory measures of the state. It was defined that the increase of own income of the united territorial communities was due to the growth of the minimum and average wages in the country, the rise of the price on agricultural lands and excise duties on tobacco, fuel and alcohol. Dependence of the united territorial communities' own incomes on wage growth and excise goods value is 96-98%. The prospects of further growth of the united territorial communities' own income as a result of legislative changes in the field of taxation of land and rent for its use are revealed. A number of indicators are proposed that can be used to objectively estimate the economic and financial performance of the united territorial communities.

Key words: decentralization, administrative-territorial reform, united territorial communities, communities' financial income.

Постановка проблеми. Децентралізація є однією з найбільш важливих реформ, яка наразі здійснюється в Україні. Окремі механізми її реалізації досі лишаються дискусійними, проте все очевиднішими є позитивні наслідки децентралізації. Доходи об'єднаних територіальних громад (ОТГ) суттєво зросли, в них активізується економічне життя, розбудовується інфраструктура. Наскільки економічно та фінансово успішними є новостворені ОТГ, внаслідок чого зростають їхні власні доходи? Чи справді позитивні фінансові результати діяльності ОТГ є наслідком їхньої економічної діяльності, чи вони забезпечуються регуляторними актами держави? Якими показниками можна об'єктивно оцінити ефективність діяльності ОТГ? Відповіді на зазначені питання є важливими не стільки з наукової, скільки із практичної точки зору, зокрема в контексті пошуку шляхів удосконалення механізмів децентралізації, методів об'єктивної оцінки ефективності функціонування ОТГ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням різних аспектів децентралізації, реформування адміністративно-територіального устрою країни в останні роки займається широкий загал науковців та управлінців. Вагомі напрацювання з обґрунтування принципів засад процесу децентралізації в контексті регіональної політики, з аналізу міжнародного досвіду реформування адміністративно-територіального устрою належать Ю. Ганущаку (Ю. Ганущак, 2013), А. Ткачуку (А. Ткачук, 2015), В. Куйбіді (В. Куйбіда, 2010), Б. Данилишину (Б. Данилишин, В. Пилипів, 2016). Фінансові особливості децентралізації, ризики й виклики, які можуть виникнути в процесі її реалізації, добре розкриті в роботах О. Пелехатої (О. Пелехата, 2015), І. Сторонянської (І. Сторонянська, 2016; 2019), Л. Бенів-

ської (Л. Бенівська, 2016), Х. Патицької (Х. Патицька, 2019). Дослідженням проблем реформування адміністративно-територіального устрою займаються і представники суспільної географії. Прикладні аспекти децентралізації, зокрема особливості формування об'єднаних територіальних громад в Україні, в її окремих регіонах розкриті в роботах М. Барановського (М. Барановський, 2017), А. Мельничука (А. Мельничук, 2016), П. Остапенка (Я. Олійник, П. Остапенко, 2016). Суспільні географи беруть участь у роботі офісу реформ Київської області, одним із завдань якого є формування в регіонах країни самодостатніх ОТГ.

Попри загальне позитивне сприйняття суспільством децентралізації як однієї з найбільш важливих соціально-економічних реформ, активну участь науковців у висвітленні цього процесу, ціла низка її проблем лишається малодослідженою. Йдеться, насамперед, про пошук методик і показників, за допомогою яких можна об'єктивно оцінити ефективність діяльності територіальних громад як низових елементів перспективного адміністративно-територіального устрою країни.

Постановка завдання. Головною метою даного дослідження є визначення тенденцій перебігу процесу децентралізації в Україні та оцінка фінансової ефективності діяльності об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес формування об'єднаних територіальних громад в Україні перебуває на піку своєї активності. Кабінетом Міністрів України затверджено 23 перспективні плани формування територій громад, хоча ці плани періодично змінюються. За офіційними даними станом на 10 серпня 2019 р. в Україні створено 936 об'єднаних територіальних громад

(55 громад чекають рішення про призначення ЦВК перших виборів), у т. ч. 34 громади, які сформувалися навколо міст обласного підпорядкування (рис. 1).

Загальна площа територіальних громад 225,1 тис. км², населення – 10 млн осіб. Лідерами щодо формування територіальних громад є Житомирська, Чернігівська, Дніпропетровська, Запорізька та Хмельницька області. Вони посідають перші п'ять місць у рейтингу областей за сімома показниками, які використовуються Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства (тепер Міністерство розвитку громад і територій) для оцінки перебігу процесів децентралізації (Моніторинг, 2019, с. 10).

Помітними є також фінансові результати децентралізації. Значне й системне зростання доходів ОТГ в останні роки стало узвичаєною практикою. За 2015–2018 роки частка місцевих бюджетів (разом із трансфертами) у зведеному бюджеті України зросла з 45,6 до 51,5%. Якщо у 2014 р. власні доходи загального фонду місцевих бюджетів склали 68,6 млрд. грн., то у 2018 р. – 234 млрд. грн. За січень-травень 2016–2019 років власні доходи загального фонду місцевих бюджетів у розрахунку на одного мешканця зросли з 1399,4 до 2916,3 грн. Значною залишається допомога держави ОТГ через субвенції на розвиток інфраструктури та через державний фонд регіонального розвитку.

Така ситуація дає підстави представникам органів влади, інколи громадських організацій, які причетні до аналітичного та методичного супроводу процесів децентралізації, жваво рапортувати про значні успіхи в діяльності територіальних громад. Однак слід констатувати, що загалом в Україні процес

формування територіальних громад ще далекий до завершення. Лише 20 районів країни повністю покриті ОТГ, тоді як у 88 районах (18% загальної кількості) взагалі не створено жодної територіальної громади. Усі новоформовані в Україні ОТГ покривають лише близько 40% території країни, в них мешкає лише 23,8% населення держави (рис. 2). Регіональні відмінності за основними показниками децентралізації є дуже значними. Наприклад, в ОТГ Дніпропетровської області мешкає 90,5% населення цього регіону, тоді як в ОТГ Закарпатської – лише 27,1%. Аналогічні відмінності сформувалися і за площею. У Запорізькій області сформовані ОТГ покривають 69,7% площі цього регіону, в Закарпатській – лише 5,8%.

Негативним чинником процесу децентралізації є створення малолюдних громад. Майже 37% ОТГ України налічують менш як 5 тис. осіб, що, по-перше, не відповідає розрахунковим нормам щодо кількості населення, по-друге, ставить під сумнів їхню фінансову самодостатність і доцільність децентралізації загалом. Дивною видається ситуація, що міста обласного підпорядкування у своїй переважній більшості не стали центрами ОТГ, хоча відповідно до нормативних документів вони є першими претендентами на статус центрів громад. Така ситуація пояснюється недосконалістю нормативної бази (2015–2016 роки), а також необґрунтованими й незрозумілими побоюваннями жителів сільських поселень щодо втрати чи то фінансових, чи то територіальних ресурсів у разі їхнього приєднання до цих міст. Окрім цього, відсутність зацікавленості міст обласного підпорядкування у формуванні навколо них територіальних громад пояснюється

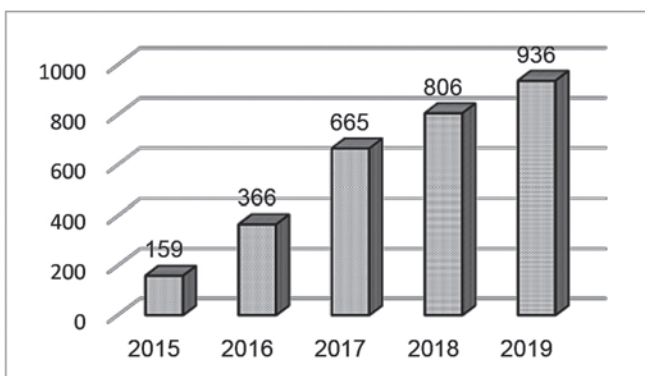

Рис. 1. Динаміка кількості об'єднаних територіальних громад, од.

Рис. 2. Частка населення і території ОТГ від загальнодержавних показників, %

тим, що вони й без об'єднання мають всі ті ж податкові преференції, які інші поселення (громади) отримують лише після повноцінного формування.

Фінансові успіхи децентралізації, про які йшлося вище, також не можна вважати переконливими, адже в більшості випадків відносна фінансова автономія об'єднаних територіальних громад забезпечується завдяки освітній та медичній субвенціям, які надходять із державного бюджету країни.

Така ситуація потребує, з одного боку, пояснення механізмів позитивної динаміки показників діяльності ОТГ, з іншого – пошуку індикаторів, які б дозволили об'єктивно оцінити успішність процесу децентралізації.

Слід констатувати, що показники, які використовуються Міністерством регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства (тепер Міністерство розвитку громад і територій України) для аналізу процесів децентралізації, є не зовсім об'єктивними. Можна лише частково погодитися із твердженням, що чим більше ОТГ створено в регіоні, чим більшу його площу вони покривають, тим успішнішим є процес децентралізації. Велика кількість громад не завжди є індикатором успіху реформи, адже головне завдання децентралізації – це створення фінансово самодостатніх ОТГ. Як показує практика, далеко не завжди новостворені ОТГ є фінансово самодостатніми. Так, із понад 800 громад, за якими у 2018 р. велася статистична звітність, фінансово автономною є лише кожна четверта. Регіональні відмінності також дуже значні. Так, у Донецькій області бездотаційними є 67% ОТГ, у Вінницькій – 35,3%, в Івано-Франківській – лише 8,7%. Низький рівень фінансової автономії мають, насамперед, малолюдні (до 5 тис. осіб) громади, центрами яких є сільські поселення.

Як уже зазначалося, власні доходи ОТГ упродовж 2015–2018 рр. зросли майже у 2,5 рази. Та чи є у тому заслуга самих територіальних громад, чи таке зростання забезпечується державою? Для того, щоб дати відповідь на поставлене запитання, потрібно проаналізувати нормативно-законодавчу базу та динаміку головних показників, які можуть впливати на формування власних доходів ОТГ.

Доходи ОТГ формуються переважно коштом кількох видів податків і платежів, головними серед яких є податок на доходи фізичних осіб, акцизний та єдиний податок,

податок на нерухомість, плата за землю, місцеві податки та збори. Їхні норми, за винятком місцевих податків і податку на нерухомість, регулюються нормативними документами, прийнятими на загальнодержавному рівні. Саме завдяки цьому, а не власній економічній активності, і відбувається зростання доходів ОТГ.

Для перевірки зазначеного твердження в дослідженні проведено кореляційний аналіз між показниками власних доходів ОТГ і низкою показників, які мають пряме відношення до формування фінансових надходжень громад. Загалом були відібрані ті показники, які максимально охоплювали всі види податків і платежів, що формують власні доходи ОТГ. Логіка дій була такою: якщо зростає заробітна плата, то зростають і надходження від податку на доходи фізичних осіб; якщо зростають акцизи на цигарки, алкоголь і пальне, то слід очікувати зростання надходжень від акцизного податку. Певні труднощі виникли під час формування показників вартості земель сільськогосподарського призначення, оскільки нещодавно в Україні запроваджено нові підходи до нормативної грошової оцінки земель. Загалом до кореляційного аналізу було включено п'ять показників (табл. 1).

Результати кореляційного аналізу підтвердили робочу гіпотезу про те, що зростання власних доходів ОТГ відбувається переважно в результаті заходів, які здійснюються на загальнодержавному рівні. Коефіцієнти кореляції всіх показників мають значні величини, що вказує на їхній вагомий вплив на формування доходів громад (табл. 1). Так, коефіцієнт кореляції між власними доходами ОТГ і мінімальною заробітною платою становить $r=0,988$, між власними доходами і спеціальним акцизом на цигарки – $r=0,993$. Це означає, що залежність між зазначеними показниками становить, відповідно, 97,6 та 98,6%. Лише один показник мав від'ємне значення – вартість одного гектара ріллі. Це пов'язано зі зміною підходів до визначення нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення. Однак попри те, що вартість 1 га ріллі дещо зменшилася, загальні доходи від плати за землю в ОТГ зросли. Причиною цього є постійне збільшення площ земель, які оподатковуються, а також певне зростання орендної плати. Саме орендна плата забезпечує 2/3 надходжень від плати за землю.

Таблиця 1

Динаміка показників, які впливають на формування власних доходів ОТГ

Показники	Роки				Величина коефіцієнта кореляції (r)
	2015	2016	2017	2018	
Власні доходи ОТГ, млрд грн.	98,2	146,6	192,7	234,1	
Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн.	4195	5283	7104	8865	0,951
Мінімальна заробітна плата, грн.	1298	1476	3200	3723	0,988
Вартість 1 га ріллі, грн	30928	30938	27520	27499	-0,896
Спеціальний акциз на цигарки, грн.	227,3	318,3	445,6	577,9	0,993
Ціна 1 л бензину А-95, грн.	19,37	23,67	28,24	29,37	0,981

Складено та розраховано автором

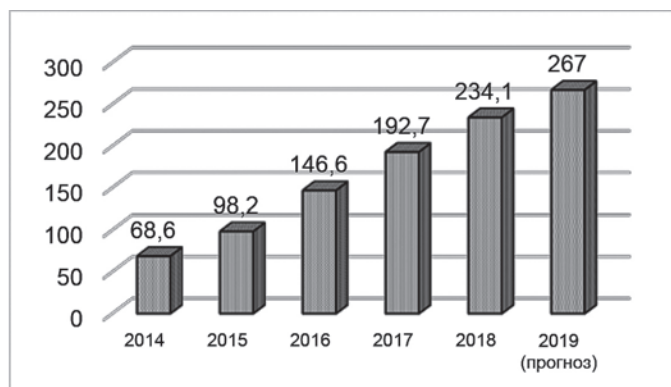

Рис. 3. Власні доходи ОТГ, млрд. грн.

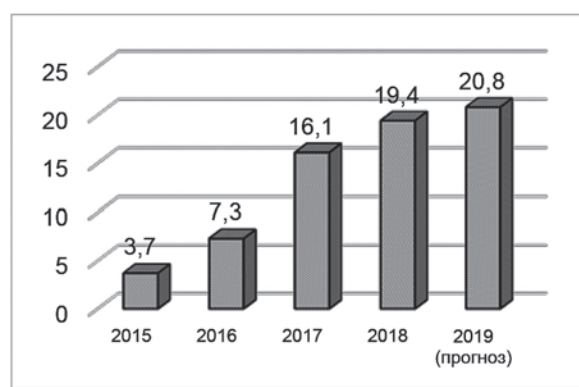

Рис. 4. Державна підтримка місцевого регіонального розвитку, млрд. грн.

У перспективі слід очікувати подальшого зростання власних надходжень ОТГ від плати за землю у зв'язку із внесенням змін до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльність сімейних фермерських господарств» (№ 2497-VIII). По-перше, податок на доходи фізичних осіб з орендної плати за земельні ділянки (паї) буде зараховуватися до місцевих бюджетів за місцезнаходженням земельної ділянки, по-друге, суми податку, нараховані податковим агентом із доходів за здавання фізичними особами в оренду, також будуть надходити до бюджету за місцезнаходженням таких об'єктів оренди. Окрім цього, ОТГ будуть отримувати додаткові надходження і від сплати податку на лісові землі.

Держава фінансово підтримує ОТГ не лише шляхом надання освітніх і медичних субвенцій, а й через державний фонд регіонального розвитку, субвенції на інфраструктуру, сільську медицину, соціально-економічний розвиток тощо. Обсяги фінансів у рамках підтримки

місцевого та регіонального розвитку за 2015–2019 рр. зросли в 5,6 рази (рис. 4).

Темпи зростання такої допомоги в останні роки уповільнилися, проте вона лишається вагомим джерелом розширення спроможностей ОТГ до розбудови їхньої соціальної та дорожньої інфраструктури. Однак надходження зазначених ресурсів забезпечує держава, вони не є результатом активізація економічної діяльності територіальних громад.

Проведений аналіз показав, що фінансові успіхи ОТГ майже повністю залежать від дій держави. Слід визнати, що в окремих територіальних громадах є власні економічні здобутки, пов'язані з відкриттям нових виробництв, створенням кооперативів, підвищенням заробітної на місцевих підприємствах тощо. Проте наявна система статистичної звітності та показники моніторингу діяльності ОТГ не дозволяють їх виявити.

Така ситуація зумовлює потребу в пошуку тих показників, які б дозволили об'єктивно оцінити діяльність ОТГ. Наприклад, такими показниками могли б бути: 1) пересічна

заробітна плата на підприємствах (у торговельних закладах, кооперативах тощо), які створені зусиллями територіальної громади; 2) кількість новостворених робочих місць в економічних структурах, які самотужки створені в ОТГ; 3) кількість новостворених об'єктів малого та середнього бізнесу; 4) доходи на одного мешканця громади, які були отримані в результаті діяльності власних економічних структур; 5) обсяги надходжень від податку на нерухомість, яка створена в ОТГ. Наведені вище показники вочевидь є дискусійними, проте налагодження статистичної звітності за ними в розрізі громад дозволило б реально оцінити успіхи процесу децентралізації, зокрема у фінансовій царині діяльності ОТГ.

Висновки з проведеного дослідження.

Оцінка ефективності процесів децентралізації через аналіз показників діяльності ОТГ дозволяє зробити такі висновки.

1. Попри пришвидшення процесу формування ОТГ, свідченням чого є зростання їхньої кількості, децентралізація ще далека до завершення. Наразі ОТГ покривають близько 40% території держави, в них мешкає 1/4 населення країни.

2. Упродовж 2015–2018 років спостерігається стале зростання власних доходів ОТГ. Головною причиною цього є не власні економічні успіхи ОТГ, а регуляторна політика держави, зокрема внесення змін до Податкового та Бюджетного кодексів України в частині перерозподілу податків між різними територіальними рівнями.

3. Зростання власних доходів ОТГ відбулося через збільшення розмірів мінімальної та номінальної заробітної плат, розмірів акцизу на паливо, цигарки та алкоголь, позитивну динаміку земельного податку та орендної плати. Підтвердженням зазначеного є результати кореляційного аналізу. Вони свідчать про те, що залежність між показником власних доходів ОТГ і розмірами заробітної плати, вартістю пального, акцизу на тютюнові вироби становить 95-97%.

4. Показники, які наразі використовуються Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (тепер Міністерство розвитку громад і територій) для моніторингу процесів децентралізації, не дають можливості об'єктивно оцінити ефективність діяльності ОТГ. Через це актуальним завданням є як пошук нових показників для оцінки фінансової успішно-

сті функціонування ОТГ, так і запровадження нових форм статистичної звітності в розрізі новостворених територіальних громад.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барановський, М.О. (2017). Фінансова децентралізація в Україні: особливості становлення. *Український географічний журнал*, 4, 30–38. [Baranovskyi, M.O. (2017). Financial decentralization in Ukraine: peculiarities of implementation. *Ukrainian Geographical Journal*, 4, 30–38. (In Ukrainian)]. doi.org/10.15407/ugz2017.04.030 (дата звернення: 15.08.2019).
2. Ганущак, Ю.І. (2013). Територіальна організація влади: Напрямки змін. Львів : Видавництво «Астролябія». [Hanushchak, Yu.I. (2013). The territorial organization of power: Directions changes. Lviv : Publishing House Astrolabe. (In Ukrainian)].
3. Данилишин, Б.М., Пилипів, В.В. (2016). Децентралізація у країнах ЄС: уроки для України. *Регіональна економіка*. 2016, 1, 5–11. [Danylyshyn, B.M., Pylypiv, V.V. (2016). Decentralization in the EU countries: lessons for Ukraine. *Regional economy*, 1, 5–11. (In Ukrainian)].
4. Куйбіда, В., Ткачук, А., Забуковець-Ковачич, Т. (2010). Регіональна політика: правове регулювання. Світовий та український досвід. Львів : Леста. [Kuybida, V., Tkachuk, A., Zabukovets-Kovachich, T. (2010). Regional Policy: Legal Regulation. World and Ukrainian experience. Lviv : Lesta (In Ukrainian)].
5. Мельничук, А.Л., Остапенко, П.О. (2016). Кращі практики місцевого самоврядування. *Часопис соціально-економічної географії*, 2016, 21(2), 114–121. [Melnychuk, A.L., Ostapenko, P.O. (2016). The best practices of a local government. *Human geography journal*, 21(2), 114–121. (In Ukrainian)].
6. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування (станом на 10 серпня 2019 року). (2019). Київ : Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL : <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/443/10.08.2019.pdf>. [Monitoring the decentralization process and reforming local self-government (as of August 10, 2019). (2019). Kyiv : Ministry of Regional Development, Construction, Housing and Communal Services of Ukraine. URL : <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/443/10.08.2019.pdf>. (In Ukrainian)] (дата звернення: 15.08.2019).
7. Олійник, Я.Б., Остапенко, П.О. (2016) Формування спроможних територіальних громад в Україні: переваги, ризики, загрози. *Український географічний журнал*, 4, 37–43. [Oliinyk, Ya.B., Ostapenko, P.O. (2016). The Formation of amalgamated territorial Communities in Ukraine: Benefits, Risks, Threats. *Ukrainian Geographical Journal*, 4, 37–43. (In Ukrainian)]. doi.org/10.15407/ugz2016.04.037 (дата звернення: 15.08.2019).
8. Пелехата, О.В. (2015). Адміністративно-фінансова децентралізація як основа розвитку об'єднаних територіальних громад. *Соціально-еконо-*

мічні проблеми сучасного періоду України, 6, 22–26. [Pelekhata, O.V. (2015). Administrative and financial decentralization as a basis for the development of united territorial communities. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 6, 22–26. (In Ukrainian)].

9. Сторонянська, І.З., Беновська, Л.Я. (2016). Перспективи та ризики зміцнення фінансової спроможності територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи в Україні. *Економічний часопис XXI ст.*, 162(11-12), 84–88. [Storonianska, I.Z., Benovska, L.Ya. (2016). Prospects and risks of strengthening the financial capacity of territorial communities in the context of administrative-territorial reform in Ukraine. *Economic journal of the twenty-first century*, 162(11-12), 84–88. (In Ukrainian)]. doi.org/10.21003/ea.V162-17 (дата звернення: 15.08.2019).

10. Сторонянська, І.З., Патицька, Х.О. (2019). Адміністративно-фінансова децентралізація: цілі

реформи та результати першого етапу. *Регіональна економіка*, 1(91), 3–13. [Storonianska, I.Z., Patitskaya, H.O. (2019). Administrative-financial decentralization: reform goals and results of the first phase. *Regional economy*, 1(91), 3–13. (In Ukrainian)]. doi/10.21003/ea.V162-17 (дата звернення: 15.08.2019).

11. Ткачук, Анатолій. (2015). Скандинавський шлях. Досвід реформ адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування в Данії та Швеції. Київ : Логос. [Tkachuk, Anatoliy (2015). *Scandinavian way. Experience the reform of administrative and territorial structure and local governments of Denmark and in Sweden*. Kyiv : Logos (In Ukrainian)].

Стаття надійшла до редакції 28.05.2019

The article was submitted for publication on 28.05.2019